

Ménes András

SZÁZ ÉVE SZÜLETETT SZÓNYI ERZSÉBET

DOI 10.35402/kek.2024.1.8



Absztrakt

A zeneszerzők, zenepedagógusok életének fontos alkotóeleme a kreativitás. Ez áll Ménes András emlékező írásának fókuszában, de különös hangsúlyt kap a fantázia, a hangszerek adta lehetőségek ismerete és azok felhasználása.

Kulcsszavak: zenepedagógia, fantázia, hangszerismeret

Abstract

Creativity is vital component of composers and music teachers. This is focus of András Ménes's memorable writing, but special emphasis is placed on fantasy, knowledge of the possibilities of musical instruments and their use.

Keywords: fantasy, knowledge of musical instruments

Szónyi Erzsébet zeneszerző 1924. április 25-én született Budapesten. Már tizenhárom évesen komponált, először zongoradarabokkal, később vokális művekkel kísérletezett. 1942-ben felvételizett a Zeneakadémiára, ének-zenetanár tanszakra. Egy évvel később Bárdos Lajos biztatására zeneszerzésre is jelentkezett. Annak idején ő volt az egyetlen nő

a zeneszerzés tanszakon, így a híre eljutott Kodály feleségéhez, Emma asszonyhoz is, akihez később személyes barátság fűzte.

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán eltöltött évek alatt a már említett Bárdos Lajos és Viski János mellett tanította többek közt Kodály Zoltán (népzene), Szabolcsi Bence, Wiener Leó (kamrazene) és Ferencsik János is.

Középiskolai énektanári diplomáját 1945-ben szerezte meg, a következő tanévben a távollévő Kodály Zoltánt helyettesítette népzene óráin. Zeneszerzői diplomáját 1947-ben vehette át, majd Francia Állami Ösztöndíjjal Párizsban csiszolhatta további tudását.

1945-től középiskolai énektanár, 1948-tól 1981-es nyugdíjba vonulásáig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanára, 1960–1981 között a középiskolai énektanár és karvezető tanszak vezetője volt. Kodály biztatására készült első pedagógiai könyve 1954-ben, *A zenei írás-olvasás módszertana* címmel. Majd ezt követték a továbbiak, többek közt az *Öt kontinensen a zene szolgálatában*, valamint a *Zenei nevelési irányzatok a XX. században*, amelyeket több idegen nyelvre is lefordítottak. Kodály ösztönzésére részt vett a magyarországi zenepedagógiai újjászervezésben, és lett a mester módszerének világszerte elismert közvetítője, 1964-től az ISME (International Society of Music Education) elnökségi tagja.

Bár politikailag nyilvánvalóan a „türt” kategóriába sorolták, munkásságát mégis Erkel-díjjal volt kénytelen elismerni a rendszer (1959). Jelenlét közéleti tevékenysége részeként 1978 és 2003 között a Magyar Kodály Társaság és a Bárdos Lajos Társaság, valamint 1996-tól a Magyar Muzsikusz Fórum társelnöke volt. 1992–1996 között a Magyar Zenei Kamara alelnöke, 1993–1994-ben a Magyar Rádió felügyelő-bizottságának elnöke volt. Tagja volt a hartfordi (USA) Kodály Musical Training Institute-nak, a francia Kodály Társaságnak, tiszteletbeli elnöke volt a KÓTA-nak, tanácsadója a Nemzetközi Kodály Társaságnak (IKS), valamint tagja volt a varsói Chopin Társaságnak is. 2011-ben került a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagjainak sorába.

Töretlen alkotókedvvel dolgozott még kilencven éves korán túl is.

Szőnyi Erzsébet pedagógiai és közéleti munkásságának betetőzése, hogy a Kodály-módszer 2016-ban felkerült az UNESCO szellemi kulturális örökségének listájára. Munkásságát kitüntetések sora fémjelzi, ezek közül legfontosabb a Kossuth-díj (2006), továbbá a 2014-ben elnyert Nemzet Művésze cím.

2014-ben, 90. születésnapján Szőnyi Erzsébet műveiből álló szerzői estet rendeztek a Vigadóban, ahol az ünnepi koncert előtt tartott köszöntőbeszédében dr. Vigh Andrea, a hangverseny fővédnöke és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektora a következő szavakkal méltatta: „Az egyéniség, a személyiség és az oly sokszor megtapasztalt emberiség természetesen kortalan, ugyanakkor Szőnyi Erzsébet esetében korszakhoz kötött, hiszen életében és munkásságában meghatározó volt a XX. század egyik óriásának, Kodály Zoltánnak tisztelete, és a mester tanításának ünneplése, továbbadása.”

A kerek születésnapos Szőnyi Erzsébetet a Kecsk utcában is köszöntötték, ahol a háznagyi teendőket ellátó Eörsze László zene-történész, művészeti író, az MMA rendes tagja önmagát Szőnyi Erzsébet legöregebb tanítványának nevezte, utalván arra, hogy a Kossuth-díjas zeneszerző készítette fel 1946-ban arra a vizsgára, amit Kodály Zoltán előtt kellett letennie. Mint Eörsze László fogalmazott: „Szőnyi Erzsébet olyan tanítványokat nevelt, akik ma már mesterek, és maguk is mestereket neveltek. Olyan személyiség, akinek semmilyen jelzőre sincs szüksége, hiszen önmagáért beszél az a tény, hogy Kodály Zoltán őt bízta meg a munkássága továbbvitelére. Szőnyi Erzsébet a tanárok tanára. Évtizedeken át karnagyok és énektanárok nemzedékeinek

sorát tanította. De ő olyan tanár volt, aki nemcsak tanította, hanem egyúttal nevelte is a tanítványait. Növendékei kezét aztán a diplomaosztás után sem engedte el, hanem tovább tartotta velük a kapcsolatot, követve pályájuk alakulását. De ő egyúttal kiváló komponista is. Olyan tekintélyes életművet alkotott e téren, ami egy főállású zeneszerzőnek is a becsületére válna. És mindeközben édesanya és feleség volt. Mindez együtt, egy személyben Szőnyi Erzsébet.”

2016-ban a Magyar Művészeti Akadémia ismét a Kecsk utcában köszöntötte a 92 éves zeneszerzőt, 2019 tavaszán, 95. születésnapján pedig ismét hangversenyt rendeztek tiszteletére, majd ugyanez év őszén az MMA *Akadémikusportrék* sorozatának keretében levetítették Tóth Péter Pál *Kodály katonája* című, Szőnyi Erzsébetről készített dokumentumfilmjét.

2017 tavaszán a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézetében, Kecskeméten Szőnyi Erzsébet volt tanítványai, tisztelői és az Intézet hallgatóinak jelenlétében adta át gyűjteményét, ami könyvekből, kottákból és Szőnyi Erzsébet zenepedagógiai munkásságára vonatkozó dokumentumokból áll. Az adomány így tovább gazdagította az archívumban megtalálható, jeles személyiségek, zenepedagógusok adományiból, hagyatékaiból álló felbecsülhetetlen értékű különgyűjteményt.

Szőnyi Erzsébet életfilozófiájának jellemzője lehet az a Kodály Zoltán-idézet, amely a *Visszatekintés* II. kötetében, a *Szentirmaytól Bartókig* című írásában olvasható: „Utóvégre lehet élni zene nélkül is. A sivatagon át is vezet út. De mi, akik azon fáradozunk, hogy minden gyermek kézbe kapja a jó zene kulcsát, s vele a rossz zene elleni talizánt, azt akarjuk, ne úgy járja végig élete útját, mintha sivatagon menne át, hanem virágos kerteken.”

2019. december 28-án hunyt el.

Tóth Péter, a Magyar Művészeti Akadémia Zeneművészeti Tagozat vezetőjének búcsúztató beszéde

Azt mondják, a művészek közvetítők. Közvetítenek ég és föld között, az anyagi világ és a transzcendens világ között. És ha ez így van, akkor meggyőződésem szerint a zeneszerzők, a zenészek a legszerencsésebb emberek, mert bármilyen világban, bármilyen nyelven is szólnak, mindenhol érti szavukat, akinek füle van a hallásra.

Szőnyi Erzsébet egész életében ilyen közvetítő volt. Kodály Zoltán eszméit, a kiművelt hallásba, a kiművelt értelembé, a kiművelt szívbe és a kiművelt kézbe, a szépbe, a jóba – és ami a legfontosabb –, az igazba vetett hitet adta át évtizedeken keresztül sok ezer tanítványának szerte a világban.

A Magyar Művészeti Akadémiának szinte a megalakulása óta tagja volt. Ott volt akkor is, amikor az egyesületből köztestület vált, és ott volt a Zeneművészeti Tagozat alakuló ülésén is. Féltő szeretettel figyelte, tanácsaival, meglátásaival és legfőképpen tekintélyével segítette a tagozat munkáját. Szakmai és morális kérdésekben nem tűrt megalkuvást – és igen magasra tette a mércét –, de minden más esetben hajlott a kompromisszumra.

Erzsi néni engem személy szerint is megtisztelt az érdeklődésével, a figyelmével, a szeretetével. Többek között az ő hívására, az ő ajánlására lettem az Akadémia tagja még az egyesületi időkben. Nem

tudom, mivel érdemeltem ki a törődését, de nem felejttem huncut mosolyát, jellegzetes, még idős korában is kislányos kacagását. Emlékszem, ahogy egy új kórusművének kiadására áldomást ittunk nagyokat nevetve, vagy ahogy egyre ritkuló találkozásainkkor fülíg érő mosollyal az arcán, ölelésre emelte karját.

Figyelme akkor sem lankadt, amikor egészségi állapota már nem tette lehetővé, hogy havi rendszerességgel megjelenjen üléseinken, vagy részt vegyen rendezvényeinken. Levélben számoltunk be neki az aktuális eseményekről és ő levélben reflektált. Ma is őrzöm a szabályos gyöngybetűkkel írt, személyes hangú leveleit.

Halálával egy jó emberrel lett kevesebb a Földön és egy tisztaszívű remek zenészt nyert az égiek csapata.

Erzsi néni!

Vigyázzon ránk, legyen közvetítőnk ott fenn is!